

AASTA 2019 TEGIJAD LOODUSES

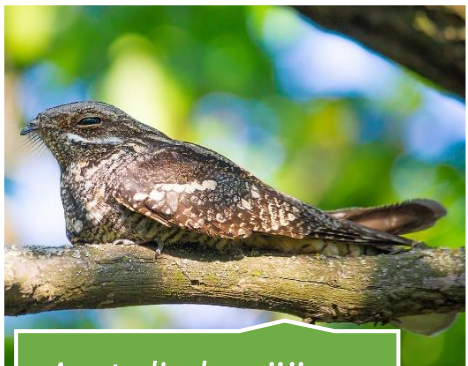

Foto: Alexey Tolmachov/Wikimedia Commons

Aasta lind on öösorr

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*) on männikutes elav rästa suurune kirju lind, kes eelistab tegutseda öösel. Päeval valgusel püsib ta liikumatult, istub maapinnal või lamab pikuti puuoksal, sulandudes ümbritsevasse keskkonda. Seetõttu on öösorri näinud vähesed. Rohkem on teada linnu omapärane nurruv häälsus, mida võib kuulda soojadel suveöödel. Küllap seepärast on tal rahvakeeles ka sedavõrd palju nimesid: ööketraja, vokilind, sääsekull, laiskkull, hobuseorel, takutoristi, päevapetja, kaeratsura, nahklapp, lüü-türr, ööema jne. Öösorr pesa ei ehita, ta muneb kaks muna maapinnal asuvasse lohku, vahel suisa metsarajale. Eestis pesitseb hinnanguliselt 10 000 – 20 000 paari öösorre ning vähearvuka liigina kuulub ta III kaitsekategooriasse. Öösorr on rändlind, tema talvitusala asuvad Kagu-, Kesk- ja Lääne-Aafrikas. Lisainfo: [Eesti Ornitoloogiaühing](#)

Kobras (*Castor fiber*) on Eesti suurim närliline: pikkust kuni üks meeter ja kaalu kuni 30 kilo. Karvastiku värvus varieerub helepruunist mustani. Talle on iseloomulik lame saba, mis kaetud sarvsoomuste ja lühikeste hajusate karvadega. Kobras on eranditult taimtoiduline, süües suvel rohttaimi ning talvel lehtpuude koort ja noori oksa. Et pääseda ligi puude ladvas olevatele noortele okstele, langetab ta neid oma tugevate, peitlitaoliste ja pidevalt kasvavate hammaste abil. Elupaigana eelistab kobras aeglase vooluga veekogusid. Vajadusel ehitab ta veetaseme tõstmiseks puudest ja mudast tugevaid paise. Eestis hinnatakse kopra arvukuseks 14 000 isendit. Lisainfo: www.looduskalender.ee

Foto: Buschmahn/Wikimedia Commons

Aasta loom on kobras

Foto: Ulf Eliasson/Wikimedia Commons

Aasta puu on kibuvits

Kibuvits (perekond *Rosa*) on roosöieliste sugukonda kuuluv puitunud varrega põõsas. Eesti looduses kasvab kümnekond pärismaist kibuvitsaliiki, kõige tavalisem on mets-kibuvits. Inimese kaasabil on loodusesse levinud ka mitmed kultuurliigid. Mõned neist (nt kurdlehine kibuvits) on inimese kaasabil hakanud ohustama teiste liikide kasvukohti. Kibuvitsel on vahelduvalt kinnituvad paaritusulgjad lehed, varred kaetud sirgete või kõverate ogadega. Õitsema hakkab enamasti juunis. Suured lõhnavad õied asuvad varte tippudes. Vili on erksalt värvunud (punane, oranž) tõrsik, mis moodustub lihakaks muutunud õiepõhjust. Valminult on viljaliha söödav, sisaldades rohkesti erinevaid vitamiine. Kibuvitsel on palju rahvapäraseid nimetusi: haukaküüds, kibusk, kiuspuu, koidukann, metsroosipuu, neitsi-kann, neitsilill, okasroos, orjavits, orjaroos, piigipuu. Lisainfo: www.loodusajakiri.ee

Wulfi turbasammal (*Sphagnum wulfianum*) kasvab soostuvate okasmetsade poolvarjulistes kohtades. Ta on looduses kergesti äratuntav võsu tippudes asuvate pallikujuliste peade e. kapiitulumide ning tumedate rabedate varte poolest. Ainsana meie turbasammaldest on tal oksakimpudes rohkem kui kuus oksa. Eestis esineb pillatult, sagedasem Lõuna-Eestis. Oma nime on see liik saanud Tähtvere mõisniku K.E.R von Wulfi järgi, kelle maadelt liigi kirjelduse aluseks olevad samblad koguti. Wulfi turbasammal kuulub Eestis III

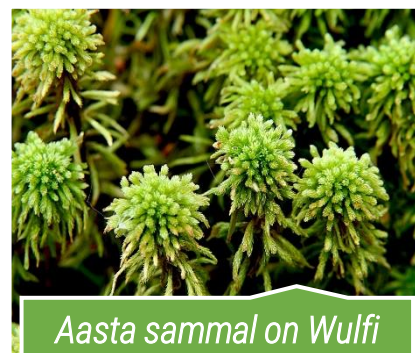

Foto: Edgar Karofeld

Aasta sammal on Wulfi turbasammal

kaitsekategooriasse. Lisainfo: [Eesti samblasõbrad](#)

Foto: Jaak Neljandik

Aasta orhidee on lehitu pisikäpp

Lehitu pisikäpp (*Epipogium aphyllum*) on meie käpalistest kõige omapärasem ja haruldasem. Taim on klorofüllitu, toitained saab ta seeneniidistiku kaasabil teistelt taimedelt. Maapinnale ilmub ta suve teisel poolel nädalaks-paariks, sedagi mitte igal aastal. Ühe varre kohta on tavaliselt 1–4 õit, mille ülespoole hoidev huul on valkjas ning lillakaspunase või roosaka mustriga, teised õiekattelehed aga kollakat tooni. Õied on küllaltki suured, läbimõõt võib ulatuda üle 2 cm. Vars on pruunikaskollane kuni beež, pooleldi läbikumav ning seest õõnes. Taime kõrgus tavaliselt 10–12 cm. Peamisteks kasvukohtadeks on varjukad okasmetsad, kus maapinnani jõuab üsna vähe valgust ning taimkate on hõre. Haruldane lehitu pisikäpp kuulub kõige rangemasse, I kaitsekategooriasse. Lisainfo: [Eesti Orhideekaitse Klubi](#)

Soomustindiku (*Coprinus comatus*) viljakahad kasvavad tihti suurte kogumikena toitainerikkal mullal haljasaladel, rohustutes, aedades ja jäätmaadel. Seene kübar on noorelt valge, piklikmunaja kujuga ja kaetud vatjate pruunikate soomustega. Vananedes avaneb kübar kellukakujuliselt ja eoslehekesed muutuvad tintjasmustaks. Noorena, valgete eoslehekestega, on seen väga hea söögiseen ja söödav kupatamata. Soomustindik rikneb väga kiiresti (tundidega), millest annavad märku tumenenud eoslehekesed. Soomustindik kogub endasse raskemetalle, seega ei tohiks neid korjata tööstuspiirkondadest ja suurte teede äärest. Lisainfo: [Eesti mükoloogiaühing](#)

Foto: Külli Kalamees

Aasta seen on soomustindik

Foto: Alar Astover

Aasta muld on madalsoomuld

Madalsoomullad on välja kujunenud põhjaveetoitelistel liigniisketel madalamatel aladel, kus turbakihi tusedus ületab 30 sentimeetrit. Tüüpilised madalsoomullad moodustavad ligikaudu 14% meie muldkattest ning neid võib leida peaaegu kõigist Eesti piirkondadest. Enamasti koosnevad madalsoomullad hästi lagununud toitainerikkast musta värvi turbast. Kuivendatuna on neil suure saagikusega rohumaad. Madalsood on üks Eesti muldkatte suurimaid orgaanilise süsiniku varamuid. Kuivendamine ja mullaharimine põhjustavad kiire turba lagunemise, sellega kaasneb ka suure koguses süsihappegaasi lendumine atmosfääri ning mulla kahjustumine. Seetõttu loetakse neid muldi õrnaks. Lisainfo: [Eesti Mullateaduse Selts](#)

Kuslapuu-sõrmiktiib (*Pteropteryx dodecadactyla*) on habras, pisike ja aeglaselt lendav liblikas, kelle tiibade siruulatus on 11–14 mm. Iga tiib on lõhestunud kuueks osaks, seega on liblikal kokku 24 „sõrme“. Neid võib kohata metsades ja aedades, kus kasvab kuslapuid. Valmikud lendlevad päeval ja hämaras. Röövikud toituvad kuslapuu noortes võrsetes, nukkuvad maapinnal kookonis. Meil haruldane kuslapuu-sõrmiktiib ilutseb ka Eesti Lepidopterooloogide Seltsi logol. Lisainfo: [Eesti Lepidopterooloogide Selts](#)

Foto: https://lepidoptera.eu/

Aasta liblikas on kuslapuu-sõrmiktiib